

Dorośli z trudnościami w czytaniu. Jak skutecznie ich wspierać?

12.6.2026 - dr Katarzyna Chyl-Tanaś, Marcin Szczerbiński, Artur Pokropek | Instytut Badań Edukacyjnych

Według danych z badania PIAAC (2023) aż 39% dorosłych Polaków i Polek osiąga wyniki na pierwszym lub poniżej pierwszego poziomu umiejętności czytania. To gwałtowny wzrost w porównaniu z 18,8% odnotowanym w poprzedniej edycji tego samego badania.

Jednym z warunków opracowania skutecznego wsparcia jest zrozumienie, z jakimi konkretnie trudnościami zmagają się dorośli, którzy słabiej radzą sobie z rozumieniem tekstu.

Badania wskazują na to, że ta grupa nie jest jednorodna. Do tej pory nie było jednak wiarygodnych danych dotyczących polskich dorosłych z trudnościami w rozumieniu czytanego tekstu. Artykuł, opublikowany wiosną tego roku, autorstwa dr Katarzyny Chyl-Tanaś, Marcina Szczerbińskiego i Artura Pokropka, dotyczący poznawczego podłoża problemów z czytaniem, wskazuje jednak nowe aspekty tego zagadnienia.

W przeprowadzonym badaniu wzięło udział 158 dorosłych – 76 sprawnych czytelników i 82 osoby z niskimi wynikami w zakresie rozumienia tekstu, co oceniono wykorzystując **autorskie narzędzie do diagnozy problemów z czytaniem u dorosłych**. Grupy były dopasowane demograficznie pod kątem wieku i płci, różniły się nieznacznie pod kątem wykształcenia (zgodnie z założeniem rekrutacji żadna z badanych osób nie miała wykształcenia wyższego).

autorskie narzędzie do diagnozy problemów z czytaniem u dorosłych autorskie narzędzie do diagnozy problemów z czytaniem u dorosłych

Wszyscy badani wzięli udział w godzinnej sesji oceniającej pięć obszarów:

- dekodowanie (szybkość i płynność czytania słów),
- rozumienie języka mówionego,
- umiejętności językowe (znajomość słownictwa, fluencja słowna),
- szybkość automatycznego nazywania,
- świadomość fonologiczna.

dekodowanie (szybkość i płynność czytania słów), rozumienie języka mówionego, umiejętności językowe (znajomość słownictwa, fluencja słowna), szybkość automatycznego nazywania, świadomość fonologiczna.

Uczestnicy wypełniali też kwestionariusze dotyczące historii nauki czytania, nawyków czytelniczych i warunków socjoekonomicznych.

Podłoże problemów z czytaniem u dorosłych

Analizy wykazały, że o tym, czy ktoś trafiał do grupy sprawnych czy słabszych czytelników, zdecydowały dwa główne czynniki: sprawność dekodowania oraz rozumienie języka mówionego. – Jednocześnie zależności te wyglądały inaczej w obu

grupach. U sprawnych czytelników rozumienie tekstu było związane przede wszystkim z rozumieniem języka mówionego, natomiast u słabszych czytelników główną barierą okazywało się wolne i wysiłkowe odczytywanie słów. To pokazuje, że podobny wynik w czytaniu ze zrozumieniem może mieć różne poznawcze podłoże.

dr Katarzyna Chyl-Tanaś, Zespół Badań Umiejętności IBE PIB

Analizy wykazały, że o tym, czy ktoś trafiał do grupy sprawnych czy słabszych czytelników, zadecydowały dwa główne czynniki: sprawność dekodowania oraz rozumienie języka mówionego. – Jednocześnie zależności te wyglądały inaczej w obu grupach. U sprawnych czytelników rozumienie tekstu było związane przede wszystkim z rozumieniem języka mówionego, natomiast u słabszych czytelników główną barierą okazywało się wolne i wysiłkowe odczytywanie słów. To pokazuje, że podobny wynik w czytaniu ze zrozumieniem może mieć różne poznawcze podłoże.

dr Katarzyna Chyl-Tanaś, Zespół Badań Umiejętności IBE PIB

Trzy różne grupy dorosłych z problemami w czytaniu

Kolejna analiza wykazała, że słabsi czytelnicy nie tworzą jednorodnej grupy. Wśród nich wyróżniono trzy profile. Największą stanowiły osoby z profilem deficytu językowego: czytają bez poważnych trudności technicznych, ale mają obniżone wyniki w słownictwie i rozumieniu języka mówionego.

Kolejna grupa to osoby z profilem poznawczo typowym – ich wyniki w zadaniach poznawczych i czytania są bardzo podobne do wyników sprawnych czytelników, mimo że nie radzą sobie z rozumieniem tekstu.

Najmniejszą, jednak wyraźnie odrębną grupę, tworzą osoby z profilem dyslektycznym, które mają poważne trudności z płynnym odczytywaniem słów, a ich wyniki w zakresie świadomości fonologicznej i szybkości nazywania znacząco odbiegają od normy. – Nie oznacza to, że dokładnie taki jest rozkład grup w populacji – w badaniu wzięły udział chętne osoby, które same się do niego zgłosiły, możliwe więc, że ci, którzy mają największy problem z czytaniem tekstów, rzadziej docierali do informacji o badaniu.

dr Katarzyna Chyl-Tanaś, Zespół Badań Umiejętności IBE PIB

Najmniejszą, jednak wyraźnie odrębną grupę, tworzą osoby z profilem dyslektycznym, które mają poważne trudności z płynnym odczytywaniem słów, a ich wyniki w zakresie świadomości fonologicznej i szybkości nazywania znacząco odbiegają od normy. – Nie oznacza to, że dokładnie taki jest rozkład grup w populacji – w badaniu wzięły udział chętne osoby, które same się do niego zgłosiły, możliwe więc, że ci, którzy mają największy problem z czytaniem tekstów, rzadziej docierali do informacji o badaniu.

dr Katarzyna Chyl-Tanaś, Zespół Badań Umiejętności IBE PIB

Różne wyniki, różne doświadczenia życiowe

Profile różnią się nie tylko wynikami testowymi, ale też życiowymi doświadczeniami. Osoby z

profilem językowym dorastały w domach z mniejszą liczbą książek i retrospektywnie raportują więcej trudności z nauką czytania i pisanie w dzieciństwie. Jako dorośli rzadziej sięgają po teksty – zarówno książki, jak i codzienne informacje – i częściej napotykają trudności finansowe. Zdecydowana większość osób o profilu dyslektycznym sama deklaruje zdiagnozowaną lub podejrzaną dysleksję, podczas gdy w pozostałych grupach odsetek ten jest taki jak w populacji ogólnej. Z kolei osoby z profilem poznawczo typowym pod względem środowiska czytelniczego w dzieciństwie i nawyków czytelnich są podobne do słabszych czytelników, ale w odróżnieniu od nich nie zgłaszają retrospektywnych trudności z nauką ortografii i pisanie.

Umiejętność czytania a sprawność poznawcza

Wyniki pokazują, że niskie umiejętności czytania nie muszą iść w parze z niższą sprawnością poznawczą. Duża część dorosłych z trudnościami w rozumieniu tekstu prezentuje ten sam poziom umiejętności czytania i rozumienia języka mówionego, co sprawni czytelnicy. Badanie jest jednym z pierwszych, które systematycznie mapuje profile poznawcze słabszych czytelników dorosłych w języku z przejrzystą ortografią, takim jak polski, i wypełnia lukę w wiedzy dotyczącej przyczyn trudności czytelnich .

dr Katarzyna Chyl-Tanaś, Zespół Badań Umiejętności IBE PIB

Wyniki pokazują, że niskie umiejętności czytania nie muszą iść w parze z niższą sprawnością poznawczą. Duża część dorosłych z trudnościami w rozumieniu tekstu prezentuje ten sam poziom umiejętności czytania i rozumienia języka mówionego, co sprawni czytelnicy. Badanie jest jednym z pierwszych, które systematycznie mapuje profile poznawcze słabszych czytelników dorosłych w języku z przejrzystą ortografią, takim jak polski, i wypełnia lukę w wiedzy dotyczącej przyczyn trudności czytelnich .

dr Katarzyna Chyl-Tanaś, Zespół Badań Umiejętności IBE PIB

Artykuł można przeczytać w otwartym dostępie: Chyl-Tanaś, K., Szczerbiński, M., & Pokropek, A. (2026). Cognitive Underpinnings of Functional Reading Difficulties in Polish Adults. *Brain Sciences*, 16(5), 438. <https://doi.org/10.3390/brainsci16050438>

<https://doi.org/10.3390/brainsci16050438>

Badanie „**Poznawcze podłoże funkcjonalnego analfabetyzmu**” było finansowane ze źródeł Narodowego Centrum Nauki (2022/44/C/HS6/00045). Dane i skrypty analityczne dostępne na platformie OSF (osf.io/hf86a).

Poznawcze podłoże funkcjonalnego analfabetyzmu Poznawcze podłoże funkcjonalnego analfabetyzmu

<https://ibe.edu.pl/pl/aktualnosci/3819-dorosli-z-trudnosciami-w-czytaniu-jak-skutecznie-ich-wspierac>